

ІНВЕСТИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто сучасні підходи до інвестування в умовах воєнного стану, з акцентом на малий бізнес в Україні. Проаналізовано ключові фактори, що впливають на інвестиційний клімат, включаючи державні програми підтримки, альтернативні джерела фінансування та міжнародну допомогу. Визначено можливості для розвитку, такі як пільгове кредитування, гранти та диверсифікація діяльності, а також загрози, пов'язані з невизначеністю, ризиками та обмеженим доступом до ресурсів. Підкреслено роль комплексного підходу до інвестування, що поєднує фінансову стабільність, адаптацію до криз та використання цифрових технологій для забезпечення стійкості малого бізнесу.

Ключові слова: інвестування, воєнний стан, малий бізнес, можливості, загрози, фінансова підтримка, державні програми, ризики.

Abstract

Contemporary approaches to investing in conditions of martial law are examined, with an emphasis on small businesses in Ukraine. Key factors affecting the investment climate are analyzed, including government support programs, alternative sources of financing, and international assistance. Opportunities for development, such as preferential lending, grants, and diversification of activities, as well as threats related to uncertainty, risks, and limited access to resources, are identified. The role of a comprehensive approach to investment that combines financial stability, crisis adaptation, and the use of digital technologies to ensure the sustainability of small businesses is emphasized.

Keywords: investing, martial law, small business, opportunities, threats, financial support, government programs, risks.

Вступ

Інвестиції в період воєнного стану мають надзвичайно важливе значення для підтримання економічної стабільності, особливо для малого бізнесу, який забезпечує значну частку робочих місць та інновацій в Україні [1]. Сучасні виклики, пов'язані з збройним конфліктом, вимагають інвестиційних стратегій, які адаптуються до високої невизначеності, логістичних обмежень та змін у попиті [2].

Малі підприємства стають платформою для інтеграції інновацій, тому інвестиційні стратегії повинні поєднувати фінансову гнучкість, управління ризиками та орієнтацію на сталий розвиток [3]. Створення ефективного інвестиційного середовища має ґрунтуватися на принципах диверсифікації, державної підтримки та міжнародного співробітництва [4].

Результати дослідження

Інвестиції в умовах війни для малого бізнесу в Україні базуються на принципах стійкості та адаптивності, що вимагають балансу між можливостями зростання та управлінням ризиками. Малі підприємства вважаються складними системами, в яких фінансові ресурси, операційна діяльність, ринкові умови та зовнішні ризики взаємопов'язані. Раціональні інвестиції дозволяють зберегти робочі місця, мінімізувати збитки та підвищити конкурентоспроможність.

Поточна інвестиційна практика базується на державних програмах підтримки, таких як програма «Доступні кредити 5-7-9%», в рамках якої з 2020 року було надано понад 99 300 кредитів на загальну суму 342,8 млрд гривень, з особливим акцентом на вигідних процентних ставках для підприємств, що перебувають у кризовій ситуації [1]. Програма «Робота» передбачає надання мікрогрантів від 50 тис.

до 250 тис. грн (до 500 тис. грн у прифронтових регіонах) на започаткування або розвиток бізнесу за умови створення щонайменше 1–2 нових робочих місць (залежно від суми гранту), що сприяє створенню робочих місць та сплаті податків [2]. Альтернативні джерела, такі як краудфандинг, венчурний капітал та міжнародна допомога (ЄБРР, USAID, GIZ), дозволяють зменшити залежність від традиційних банківських кредитів та розширити доступ до ресурсів [1].

Диверсифікація діяльності має велике значення, особливо переорієнтація на військові застосування, зелену енергетику та експортно-орієнтовані ініціативи. Така модель зменшує залежність від внутрішнього ринку, сприяє інтеграції в міжнародні ланцюги поставок та підвищує стійкість до надзвичайних ситуацій. Серед перспектив розвитку підприємств в умовах воєнного стану – зміна логістики, освоєння нових ринків збуту, державно-приватне партнерство, підвищення конкурентоспроможності через інновації та адаптацію виробництва [4; 7].

Кожна сфера бізнесу повинна мати інструменти для покриття ризиків, включаючи військові ризики. Це можливе за допомогою страхування експортних кредитів, які з 2024 року забезпечить захист інвестицій, що перевищують 10% акцій компанії [5].

Одним із основних завдань інвестування в умовах воєнного стану є вдосконалення фінансової інфраструктури. Пріоритет надається мікрогрантам на обладнання, сировину, маркетинг та заробітну плату за умови створення нових робочих місць, а також розвитку цифрових технологій для моніторингу та управління ресурсами [6]. Це не тільки зменшує витрати, але й створює сприятливе середовище для інновацій.

Особливу увагу під час інвестування в умовах воєнного стану необхідно приділяти інвестиційним ризикам, які включають воєнно-безпекові [2], фінансові, регуляторні та кадрові загрози. Враховувати їх слід через регулярну оцінку, диверсифікацію діяльності та ринків, релокацію, цифровізацію, створення плану безперервності бізнесу, а також шляхом перенесення ризиків через страхування воєнних ризиків через ЕКА для інвестицій понад 10% акцій з 2024 року [5].

Військова агресія суттєво погіршила інвестиційну привабливість України, призвівши до скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій та переорієнтації інвесторів на менш ризиковані активи. Водночас у повоєнний період основними перспективними напрямками для інвестування визначено оборонно-промисловий комплекс, енергетику, агропромисловий комплекс, металургію, логістику, інфраструктуру та інноваційні технології [8]. Фізичні загрози, такі як знищення активів, окупація та логістичні перебої, обмежують доступ до ресурсів, що призводить до середніх втрат у розмірі 227 000 доларів на компанію для малих підприємств [2]. Коруption та мобілізація персоналу посилюють труднощі, при цьому значна частка компаній стикається з фінансовими обмеженнями та податковими викликами [2].

Цифровізація інвестиційного процесу може стати ключовим інструментом для прискорення відновлення та реалізації цих перспектив, відкриваючи можливості для ефективного планування, наприклад, за допомогою блокчейн-рішень та цифрового мікрокредитування [3].

Важливою складовою цього процесу є соціальна відповідальність бізнесу. Інвестиції в навчання працівників, впровадження інклюзивних практик, а також підтримка ветеранів та внутрішньо переміщених осіб не лише сприяють збереженню робочих місць, але й значно підвищують загальну ефективність підприємств і сприяють соціальній стабільності в країні [2].

Формування інвестиційної стратегії в умовах воєнного стану для малого бізнесу за своєю суттю передбачає баланс між можливостями (державна підтримка, варіанти) та управлінням ризиками (ризики, нестабільність) для забезпечення довгострокової стійкості [3; 4]. Гармонійне поєднання фінансових інструментів, технологій та політик створює новий тип підприємства — гнучке, інклюзивне та орієнтоване на реконструкцію [1; 2].

Комплексний підхід до інвестицій для малого бізнесу в умовах воєнного стану полягає в одночасному поєднанні фінансової стабільності, управління ризиками, адаптації до кризи та використання цифрових технологій, що забезпечує економічну стійкість підприємства [2; 6]. Він передбачає залучення різноманітних джерел фінансування (державні програми, гранти, міжнародна допомога), диверсифікацію діяльності та ринків, цифровізацію управління ресурсами, системне управління ризиками (включаючи страхування воєнних ризиків), розвиток людського капіталу та інтеграцію принципів сталого розвитку [3; 8]. Такий підхід дозволяє малому бізнесу не лише мінімізувати втрати в умовах невизначеності, але й підвищувати конкурентоспроможність, зберігати робочі місця та створювати основу для довгострокового відновлення [1; 2].

Отже, інвестиції є важливим інструментом розвитку малого бізнесу в умовах війни, оскільки

забезпечують баланс між можливостями для зростання та мінімізацією ризиків. Реалізація такої політики визначає рівень стабільності, економічної ефективності та соціальної інтеграції [5; 6; 8].

Висновки

Впровадження воєнного стану для малого бізнесу в Україні визначає стратегію економічної трансформації, що забезпечує баланс між можливостями (державні програми, субсидії, диверсифікація) та загрозами (невизначеність, ризики, обмежений доступ). Це сприяє створенню сталого, стабільного та соціально орієнтованого середовища. Впровадження концепцій сталого розвитку, модернізація фінансових інструментів, розвиток людського капіталу та управління ризиками становлять основу сучасного бізнесу.

Комплексний підхід до інвестицій забезпечує економічну стійкість, підвищує конкурентоспроможність та створює умови для відновлення, культурного розвитку та фінансової стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальчук Н., Ватаманюк К. Фінансування малого бізнесу в Україні в умовах війни. *International Science Group. Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. №3. С. 12.
2. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ : Програма розвитку ООН в Україні, 2024. 86 с.
3. Михаліцька Н. Я. Розвиток малого підприємництва в Україні у період воєнного стану: інструменти фінансової та кадрової безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. №8. С. 1–10.
4. Саблук Р. П., Денисенко А. А. Проблеми підприємництва в Україні під час воєнного стану. *Economics and Management Journal*. 2024. №4. С. 1–6.
5. Страхування інвестицій та воєнних ризиків в Україні: захист капіталу та інвестора. *Liga Zakon Business*, 2025. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/239491_strakhuvannya-nvestitsiy-ta-vonnikh-rizikv-v-ukran-zakhist-kaptalu-ta-nvestora (дата звернення: 04.04.2026).
6. Мельник Т. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. 2026. URL: ResearchGate (дата звернення: 04.04.2026).
7. Шергіна Л. А., Канівець Т. О. Перспективи розвитку українських підприємств в умовах воєнного стану. *KNEU Journal*. 2024. С. №52. 1–14.
8. Хома І., Воробій Х. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів. *Galician Visnyk*. 2024. №1. С. 1–6.

Ратушняк Ольга Георгіївна — канд. техн. наук, доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, email: ratushniak@vntu.edu.ua

Антонюк Антоніна Геннадіївна — студентка групи БМ-23б, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: antoniukantonina@gmail.com

Ratushniak Olga H. — PhD, Associate Professor, Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: ratushniak@vntu.edu.ua

Antoniuk Antonina H. - student of group BM-23b, Faculty of Construction, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: antoniukantonina@gmail.com